

Arbetsmarknadsdepartementet  
[a.remissvar@regeringskansliet.se](mailto:a.remissvar@regeringskansliet.se)

Kopia:  
[frida.hansson@regeringskansliet.se](mailto:frida.hansson@regeringskansliet.se)

**Remissvar över betänkandena Ut ur utsatthet (SOU 2023:97) och Sexuellt utnyttjande i pornografiska syften (SOU 2023:98)**  
(dnr A2023/01688 och A2023/01703)

---

Statens institutionsstyrelse (SiS) har ombetts att lämna synpunkter på förslagen i rubricerade betänkanden. SiS genomgång av förslagen har gjorts med de utgångspunkter som myndigheten har att beakta.

SiS vårdar barn, ungdomar och vuxna som i vissa fall har blivit utsatta för sexuell exploatering på olika sätt. SiS välkomnar att samhällets stödinsatser för drabbade personer utvecklas och ser positivt på utredningarnas förslag i stort. SiS lämnar följande synpunkter.

**SOU 2023:97**

*Avsnitt 6.3.3*

SiS har slutfört arbetet med att ta fram ett myndighetsövergripande metodstöd. Detta stöd syftar till att fler barn och ungdomar inom SiS ska få tillgång till avhoppbarverksamhet. Arbetet har bl.a. resulterat i en processkarta och ett samtalsstöd. Implementering av metodstödet pågår inom myndigheten.

*Avsnitt 7.1.5*

Utredningen hänvisar till en rapport från Barnrättsbyrån och World Childhood Foundation som visat på allvarliga problem med sexuella övergrepp och kränkningar mot barn på de statliga ungdomshemmen i Sverige. Enligt rapporten pekar studier på att det är behäftat med omfattande risker att samla ungdomar med problem, tagna ur sina vanliga sammanhang, i grupp. Vidare framförs att en låst och kontrollerande miljö i sig skapar hinder för rehabilitering och för möjligheten att skapa fungerande relationer mellan placerade unga och personal. Sådana relationer är avgörande för att uppnå goda behandlingsresultat.

SiS vill med anledning av detta framhålla att myndigheten ständigt arbetar med att förebygga och motverka övergrepp och har vidtagit en rad åtgärder för att stärka tryggheten och öka rapporteringen kring brister och missförhållanden på de särskilda ungdomshemmen och LVM-hemmen. En av dessa åtgärder är framtagandet av en instruktion om att förebygga, upptäcka och agera vid sexuella övergrepp. Instruktionen gäller från och med den 1 mars 2024 och ger verksamheten ökade förutsättningar för att kunna utföra sitt arbete korrekt. I instruktionen tydliggörs hänsyn till lagstiftningen och dess bakgrund i forskning. I instruktionen tydliggörs också processen för de förebyggande åtgärderna, hur man arbetar samt vilka insatser som måste genomföras för att öka upptäckten av sexuella övergrepp. Likaså tydliggörs den process och de åtgärder som ska sättas in i det fall misstanke om sexuella övergrepp uppstår. Instruktionen har i dagsläget implementerats på alla ungdomshem som har flickor som målgrupp och beräknas vara implementerad på samtliga ungdomshem och LVM-hem inom kort.

En annan åtgärd som SiS har vidtagit är att inrätta en central klagomålsfunktion. Funktionen utgör en kanal för barn, ungdomar och klienter att framföra klagomål och synpunkter, i de fall de inte vill kontakta någon medarbetare på det SiS-hem där vederbörande är placerad. Funktionen har varit i bruk sedan den 1 februari 2024.

Därutöver har viss personal, främst inom SiS hälso- och sjukvårdsverksamhet, utbildats i SEXIT och arbetar med en mottagningsrutin som är baserad på frågeställningar utifrån SEXIT och som även omfattar uppföljande samtal.

SiS deltar vidare i olika samarbeten med andra aktörer för att höja kompetensen och förbättra vården för barn och ungdomar. SiS har t.ex. deltagit i ett pilotprojekt inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter (SRHR). SiS har också samarbetat med Västra Götalandsregionen och Sexualmedicinskt centrum - Pilen i Göteborg.

#### *Avsnitt 10.1.1*

SiS ser positivt på utredningens förslag om att det i varje län ska finnas specialiserad lågtröskelverksamhet av det slag som redan i dag erbjuds inom Mikamottagningarna. Samverkan mellan SiS och Mikamottagningar eller liknande lågtröskelverksamhet är av stor betydelse för att myndighetens målgrupper ska få möjlighet att ta sig ur sin destruktiva situation. Sådan samverkan bör ske tidigt under en placering på SiS för att myndigheten ska kunna utforma lämpliga insatser som sedan kan fortsätta efter det att placeringen har avslutats.

SiS vill även påpeka att LVM-vård kan utgöra ett stöd som underlättar en klients bearbetning av tidigare utsatthet. Detta då vården på ett LVM-hem innebär ett tryggt boende, relation till behandlingspersonal och tillgång till psykolog. Det stöd som ges

inom ramen för en LVM-placering kan alltså vara ett komplement till den behandling som genomförs på en Mikamottagning. SiS ser vidare positivt på att det inom den specialiserade lågtröskelverksamheten även kan finnas möjlighet att använda digitala möten. Digitala lösningar kan öka kontaktmöjligheterna med LVM-vården.

#### *Avsnitt 10.1.4*

SiS ser positivt på förslaget om att det uppsökande, upptäckande och identifierande arbetet ska stärkas, bl.a. genom utökad samverkan mellan polis, socialtjänst och civilsamhälle samt att det inom skola, socialtjänst och hälso- och sjukvård ska finnas tydliga rutiner för att kunna ställa frågor om sexuell utsatthet. SiS kan här nämna att myndigheten redan i dag har rutiner som syftar till att identifiera placerades erfarenhet av sexuell utsatthet, då sådana frågor ställs t.ex. i en inledande intervju och ingår således i arbetet med upprättande av en behandlingsplan vid SiS.

#### *Avsnitt 10.2.1 och 10.2.2*

SiS ser positivt på förslaget om att en särskilt utsedd samordnare inom socialtjänsten ska upprätta en individuell plan för exitprocessen för både vuxna och barn. En sådan samordnare skulle bli en naturlig kontakt för SiS när det kommer fram att den placerade har behov av att ingå i ett sådant program. SiS anser att begreppet "exitprogram" är otydligt och egentligen inte ger den enskilde något besked om innehållet. "Exit" syftar ju på det avsedda resultatet. SiS anser att det bör övervägas ett annat begrepp, som t.ex. "stödprogram" eller "stödsats" för att förtydliga att syftet är att hjälpa den som har blivit utsatt.

SiS utbildar medarbetare inom metoden traumamedveten omsorg (TMO) för att kunna tillämpa den i vården. Syftet med att använda metoden inom SiS är att göra medarbetare medvetna om och uppmärksamma på bakomliggande orsaker till utmanande beteenden.

### **SOU 2023:98**

#### *Avsnitt 16.4.2 och 16.4.3*

SiS ser positivt på förslagen om att utveckla nationella kunskapsstöd och stöd för implementering. SiS ser att sådant stöd på sikt kan underlätta SiS vårdkedjearbete. Eftersom en placering på SiS är tidsbegränsad är det av vikt att de behandlingsbehov som klarläggs och att eventuella påbörjade insatser kan fortgå efter placeringen på SiS.

#### *Avsnitt 16.4.6*

SiS ser positivt på förslaget att myndigheten ska utveckla TMO för att inkludera kunskap om sexuell riskutsatthet och utnyttjande i pornografiska syften. Sedan 2020 är TMO, inklusive utbildning och regelbundna konsultationer, obligatoriska aktiviteter på

alla avdelningar inom SiS ungdomsvård och sedan 2022 gäller detsamma för SiS missbruksvård. Myndigheten bedömer att behovet av att utveckla TMO enligt förslaget gäller i lika hög grad inom ungdomsvården som missbruksvården.

SiS vill även framhålla att myndigheten i mars 2023 slutförde ett regeringsuppdrag om hedersrelaterat våld och förtryck och våldsförebyggande arbete. I uppdraget ingick att öka myndighetens kunskaper om prostitution och människohandel. Arbetet med regeringsuppdraget resulterade i framtagande av en gedigen utbildning som också innefattar kunskap om utsatthet för sexuellt våld och exploatering.

SiS anser att det är viktigt att arbetet med att utveckla TMO för att inkludera kunskap om sexuell utsatthet och utnyttjande i pornografiska syften, integreras i befintlig struktur och kompetenshöjande insatser. SiS myndighetsövergripande arbete med TMO sker i nära samarbete med Rädda Barnen som ansvarar för TMO i Sverige. SiS anser att det vore effektivt att använda redan upparbetade kanaler och samarbeten. SiS har påbörjat en dialog med Rädda Barnen med anledning av förslagen i betänkandet. SiS avser att göra barn och unga samt klienter delaktiga i utvecklingsarbetet i så hög grad som möjligt.

#### *Avsnitt 20.2.4*

SiS kan, på befintligt underlag, inte bedöma om utredningens förslag att myndigheten ska tilldelas 1,2 miljoner kr för arbetet med att utveckla TMO är tillräckligt. SiS ser dock att beloppet förutsätter att SiS använder redan existerande kanaler för kompetenshöjande insatser.

Beslut i detta ärende har fattats av rättschefen Eleonore Källstrand Nord. I den slutliga handläggningen har ekonomi- och planeringsdirektören Anna Sandahl samt sektionscheferna Sara Lövenhag, Therése Sammels, Rose Wiman och Erla Thorisdottir deltagit. Föredragande har varit juristerna Camilla Siljedahl och Sylvia Morawiecki.



Eleonore Källstrand Nord